

GAMYBOS IŠLAIDŲ APSKAITOS IR PRODUKCIJOS SAVIKAINOS KALKULIAVIMO TOBULINIMO KRYPTYS

J. MACKEVICIUS

Siuolaikinėmis gamybos intensyvinimo sąlygomis daug dėmesio visose valdymo grandyse skiriama racionaliam ir efektyviam materialinių, darbo ir finansinių išteklių naudojimui, keliamas uždavinys siekti svariausių rezultatų su mažiausiomis išlaidomis. Svarbus vaidmuo mažinant produkcijos gamybos ir realizavimo išlaidas, taupant materialinius, darbo ir finansinius išteklius, didinant visuomeninės gamybos efektyvumą tenka buhalterinei apskaitai. Spartus liaudies ūkio, mokslo ir technikos vystymasis, gamybos valdymo ir planavimo tobulinimas, technologinių procesų mechanizavimas ir automatizavimas bei kiti veiksniai buhalterinei apskaitai iškelia ir naujų uždavinių. TSKP XXVI suvažiavimo nutarimuose nurodyta, kad reikia „gerinti apskaitos bei statistikos kokybę ir didinti jų operatyvumą, tobulinti apskaitinę dokumentaciją ir atskaitomybę visose liaudies ūkio grandyse sutinkamai su dabartiniais ūkinės veiklos valdymo, planavimo ir analizės reikalavimais efektyviai naudojant elektroninę skaičiavimo techniką“ (1, p. 205—206).

Paskutiniaisiais metais šalies ir mūsų respublikos liaudies ūkyje buvo įgyvendinta nemažai priemonių tobulinant buhalterinės apskaitos formas ir metodus, vystant jos kontrolines ir informacines funkcijas, didinant apskaitinės informacijos operatyvumą ir veiksmingumą. Ypač ženklus pasiekimai centralizuojant, kompleksiška mechanizuojant ir automatizuojant buhalterinę apskaitą, diegiant žurnaling-orderinę ir perfokortinę apskaitos formas, normatyvinę gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo metodą. Tačiau kai kurios ministerijos, įmonės ir organizacijos dar nepakankamai rūpinasi, kad būtų sistemingai tobulinama buhalterinė apskaita, kad ji taptų svarbiausia kovos su neūkiškumu, išlaidumu, valstybinių bei visuomeninių lėšų naudojimu ne pagal paskirtį priemonė. Be to, kai kurių įmonių ir organizacijų darbuotojai dar nepakankamai įvertina buhalterinės apskaitos reikšmę kontroliuojant, kaip saugoma socialistinė nuosavybė, kaip vykdomos planinės užduotys, kaip naudojami materialiniai, darbo ir finansiniai ištekliai. Siekdama padidinti buhalterinės apskaitos vaidmenį gamybos valdymo sistemoje, TSRS Ministrų Taryba 1980 m. sausio 24 d. priėmė nutarimą „Dėl priemonių buhalterinės apskaitos organizavimui tobulinti ir jos vaidmeniui racionaliai bei ekonomiškai naudojant materialinius, darbo ir finansinius išteklius padidinti“, o Lietuvos TSR Ministrų Taryba analogiško pavadinimo nutarimą Nr. 93 priėmė 1980 m. kovo 18 d. Jame pažymėta, kad: „Ministerijos, žinybos ir miestų bei rajonų vykdomųjų komitetų valdybos (skyriniai) turi sistemingai tikrinti buhalterinės apskaitos būklę susivienijimuose, įmonėse, organizacijose ir įstaigose <...>, turi ir toliau rengti geriausios, pavyzdinčiai organizuojamos apskaitos, kurios skaičiavimo darbai labiausiai mechanizuojami ir automatizuojami, konkursus bei apžiūras ir plačiai skleisti pavaldžiuose susivienijimuose, įmonėse, organizacijose bei įstaigose pirmaujančiųjų buhalterijos kolektyvų patyrimą“ (3, p. 206).

Pagrindinis vaidmuo buhalterinės apskaitos sistemoje tenka gamybos išlaidų apskaitai ir produkcijos savikainos kalkuliavimui. Ypač svarbus šio apskaitos baro vaidmuo nustatant mokliškai pagrįstas kainas, teisingai apskaičiuojant pelną ir rentabilumą, stiprinant ūkiskaitą, išaiškinant produkcijos savikainos mažinimo rezervus bei priimtą įvairių valdymo sprendimus. Svarbiausios kryptys tobulinant gamybos išlaidų apskaitą ir produkcijos savikainos kalkuliavimą yra šios: 1) gamybos išlaidų klasifikavimo tobulinimas; 2) normatyvinio gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo metodo efektyvumo didinimas; 3) kompleksinių gamybų produkcijos savikainos kalkuliavimo tobulinimas; 4) platesnis pažangiausios skaičiavimo technikos taikymas; 5) metodinės medžiagos kokybės gerinimas.

Gamybos išlaidų klasifikavimo tobulinimo aktualumas pasireiškia tuo, kad teisingas gamybos išlaidų klasifikavimas įgalina ne tik geriau apskaičiuoti išlaidas, bet ir tiksliau kalkuluoti produkcijos savikainą. Daugelyje ESPT šalių gamybos išlaidos klasifikuojamos ne tik pagal mums žinomus požymius, t. y. pagal išlaidų rūšis, pagal produkcijos, darbų ir paslaugų rūšis, kalkuliaciniais išlaidų straipsniais ir ekonominiais išlaidų elementais, bet ir pagal kitus. Ekonominėje literatūroje yra įvairių pasiūlymų. Pavyzdžiui, bulgarų ekonomistai (13, p. 247) visas gamybos išlaidas siūlo klasifikuoti pagal įvairius požymius į šešias grupes: 1) materialines ir darbo; 2) paprastas (elementines) ir kompleksines; 3) pagrindines ir papildomas; 4) tiesiogines ir netiesiogines; 5) gamybinės ir negamybinės; 6) sąlygiškai pastovias ir kintamas. Čekų ekonomistai (14, p. 142) siūlo klasifikuoti išlaidas į tokias grupes: 1) išlaidos, išreiškiančios darbo objektų naudojimą; 2) išlaidos, išreiškiančios pagrindinių priemonių naudojimą; 3) išlaidos, išreiškiančios svetimio darbo arba paslaugų dydį; 4) išlaidos, išreiškiančios gyvojo darbo naudojimą; 5) kitos finansinės išlaidos. Nepateikiant kitų autorių pasiūlymų, pažymėsime, kad pastaraisiais metais beveik visose šalyse ypač daug dėmesio skiriama gamybos išlaidų klasifikavimui atsižvelgiant į gamybos apimtį kitimą. Kaip žinoma, įvairios gamybos išlaidos skirtingai susijusios su gamybos apimtimi, t. y. nevienodai kinta keičiantis gamybos apimčiai. Tuo požiūriu visos išlaidos skirstomos į sąlygiškai pastovias (fix), kurios, keičiantis gamybos apimčiai, nesikeičia, ir kintamas, kurios proporcingai arba neproporcingai priklauso nuo gamybos proceso apimtį. Dėl to kai kuriose šalyse (Čekoslovakijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, VDR) kintamos išlaidos klasifikuojamos į proporcingas ir neproporcingas. Pastarosios, priklausomai nuo jų kito krypties ir laipsnio, skirstomos į progresyvinės, regresyvinės ir regresyvinės. Šių išlaidų priklausomybė nuo gamybos apimtį mokliškai pagrįsta E. Kupfernagelio, B. Polaševskio, M. Raicho (VDR) (10, p. 59—72), K. Olariu (Rumunija) (11, p. 57—78), F. Tretnos ir J. Bačos (Čekoslovakija) (14, p. 145—147), L. Parižo (Vengrija) (12, p. 7—11) darbuose. Pažymėtina, kad šią problemą nagrinėja ir kai kurie tarybiniai autoriai (5, p. 48—60; 6, p. 17—18; 7, p. 64—66; 9, p. 56—64). Pradėjus praktiškai taikyti minėtą išlaidų klasifikaciją, gerokai lengviau galima būtų nustatyti gamybos apimtį ir produkcijos struktūros pakitimo įtaką gamybos išlaidoms. Tokia klasifikacija įgalintų geriau iširti vienu ar kitu išlaidų kito tendencijas, padėtų nustatyti kriterijus atitinkamų išlaidų dydžiui pagrįsti, geriau atlikti planų analizę ir kritiškai įvertinti, visiškai atskleisti išlaidų ekonomijos ir pelno didėjimo rezervus. Pagaliau išlaidų klasifikavimas atsižvelgiant į gamybos apimtį įgalintų iš esmės peržiūrėti galiojančią gamybos valdymo ir aptarnavimo išlaidų nomenklatūrą, išskirti iš jos kai kurias tiesiogines išlaidas, tiksliai nustatyti, kokios išlaidos yra pastovios ir kokios kintamos.

Kai kuriose socialistinėse šalyse (pvz., VDR ir Čekoslovakijoje) ypač daug dėmesio skiriama gamybos išlaidų klasifikavimui pagal jų susidarymo vietas ir atsakomybės sferas. Toks išlaidų klasifikavimas įgalina

ne tik tiksliau apskaičiuoti produkcijos savikainą, bet ir kontroliuoti jos formavimąsi, nustatyti atsakomybę už atitinkamų išlaidų susidarymą, sustiprinti ūkiskaitą ir ekonomijos režimą, išaiškinti įmonės konkrečių padalinių pasiekimus mažinant gamybos išlaidas. Dėl to būtina perimti šią pažangią socialistinių šalių, ypač VDR, patirtį, taip pat įgyvendinti ir kai kurių tarybinių autorių (4, p. 102—106; 6, p. 61—82; 8, p. 57—90; 9, p. 41—45) pasiūlymus tobulinant išlaidų apskaitą pagal jų susidarymo vietas ir atsakomybės sferas.

Kai dėl kitos gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkulavimo tobulinimo krypties — normatyvinio gamybos išlaidų apskaitos metodo kokybės ir efektyvumo problemos, tai čia pastaraisiais metais pastebėtini ir teigiami poslinkiai. TSRS finansų ministerija, TSRS valstybinis plano komitetas ir TSRS CSV paskutiniaisiais metais išleido daugelį metodinių nurodymų ir raštų dėl normatyvinio apskaitos metodo efektyvesnio taikymo, kuriuose išanalizuotos šio metodo lėto diegimo priežastys, nurodytos konkrečios priemonės trūkumams pašalinti.

Tobulinant normatyvinę apskaitą, aktualūs tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu yra šie klausimai: nukrypimų nuo išlaidų normų išaiškinimas, klasifikavimas ir jų apskaitos priežasčių ir kaltininkų nustatymas; normatyvinio metodo ryšiai su operatyvine produkcijos savikainos analize; išlaidų normų kokybė; atsakomybė už normatyvinio metodo taikymą; normatyvinio metodo taikymo ir tobulinimo planavimas; normatyvinės apskaitos ir vidinės ūkiskaitos ryšių stiprinimas bei kiti. Atsižvelgiant į tai, kad teoriniai normatyvinio metodo pagrindai parengti mašinų gamybos pramonės pavyzdžiu, tai aktualu yra parengti normatyvinio metodo teoriją, pritaikytą šakinei specifikai. Pagrindinė šio darbo kryptis yra normatyvinio apskaitos metodo modeliavimas.

Tobulinant normatyvinę apskaitą, tikslinga plačiau skleisti ir panaudoti socialistinių šalių patirtį. Pavyzdžiui, VDR ir Vengrijoje, taikant normatyvinę metodą, ypač teigiamą vaidmenį suvaidino kalkuliacinių skyrių įmonėse įsteigimas. Šiuo metu teisingai keliamas klausimas dėl kalkuliacinių skyrių ryšio su kitomis įmonės techninėmis ir ekonominėmis tarnybomis. Teigiama yra ir tai, kad kai kuriose ESPT šalių įmonėse ypač stengiamasi, kad būtų ryšys tarp atitinkamų išlaidų susidarymo ir įmonės padalinių bei konkrečių vykdytojų, bandoma nustatyti tam tikrą jų atsakomybės laipsnį. Vis plačiau praktikuojamas (ypač VDR) platus darbuotojų įtraukimas svarstant išlaidų normas, siekiant sumažinti produkcijos savikainą. Čia ypač išryškėja socialinis normatyvinio metodo aspektas, jo vaidmuo organizuojant politinį-auklėjamąjį darbą įmonės kolektyve.

Pažymėtini kai kurių ESPT šalių pasiekimai gamybos išlaidų (tiesioginių ir netiesioginių) normavimo srityje. VDR ir Bulgarijoje daug dėmesio skiriama netiesioginių išlaidų šakinių normatyvų rengimui. Netiesioginių išlaidų normos pagrįstos sąmatomis, kurios neretai sudaromos pagal išlaidų susidarymo vietas. Cekoslovakijoje normos nustatomos ne tik gaminiams ir pusfabrikačiams, bet ir konkrečioms gamybinėms operacijoms tiesioginių išlaidų straispniais. Šakiniai normatyvai arba išlaidų normatyvai įmonėms, kurios priklauso gamybiniam susivienijimui, nustatomi atsižvelgiant į tuos sunkumus, kurie susiję su išlaidų normavimu ir taip palengvinamas konkrečių įmonių darbas. Dėl šios priežasties VDR išskiriami gamykliniai ir negamykliniai išlaidų normatyvai. Negamykliniai normatyvai turi būti parengti atsižvelgiant į pirmaujančių įmonių lygį ir kartu atlikti skatinamąjį vaidmenį. Be einamųjų ir vidutinių šakinių išlaidų normatyvų, VDR apskaitos ir planavimo praktikoje plačiai taikomi tokie normatyvai: orientaciniai (pateikti aukštesniųjų organizacijų), optimalūs (pagal optimalių išlaidų dydį), laikini (pavyzdžiui, vienos mašinos valandos išlaidos), planiniai (konkrečios įmonės planinių išlaidų normatyvai) ir kt. Toks išlaidų normavimas padeda gauti informaciją

apie faktines ir perspektyvines išlaidas, įvertinti esamą ir laukiamą išlaidų lygį bei gamybos rentabilumą. Be to, palyginus einamuosius ir vidutinius normatyvus su orientaciniais arba optimaliais normatyvais, yra nustatomi įmonės išlaidų mažinimo rezervai.

Pavyzdžiui, Čekoslovakijoje, siekiant tiksliau apskaityti normatyvines ir faktines išlaidas bei jas palyginti, sąskaitų plane išskirtos specialios sąskaitos. Kai kuriose CSR pramonės įmonėse ypač daug dėmesio skiriama nukrypimų nuo išlaidų normų kontrolei ir jų paskirstymui atsakomybės sferoms. Išlaidos pagal normas ir nukrypimai nuo normų iš pradžių apskaitomi tame ūkiniame padalinyje, kur jos atsirado. Tačiau nustačius nukrypimų priežastis, bendra jų suma dalijama atsižvelgiant į veiksnius, nulėmusius jų atsiradimą, ir šios nukrypimų sumos priskiriamos tiems pačaliniams, dėl kurių kaltės jie susidarė. Tokia nukrypimų nuo normų apskaita ir jų paskirstymas atitinkamiems ūkiniams padaliniams skatina stiprinti taupaus ūkininkavimo principus, padeda tiksliau nustatyti konkrečių padalinių ūkinės veiklos rezultatus. Vertinant normatyvinio gamybos išlaidų ir produkcijos savikainos kalkuliavimo metodo būklę ir jo reikšmę socialistinėse šalyse, galima daryti išvadą, kad jis taikomas ne tik gamybos išlaidoms apskaityti ir produkcijos savikainai kalkuliuoti, bet ir siekiant sumažinti produkcijos savikainą, padidinti pelną ir rentabilumą, pagerinti įmonės ir jos padalinių ūkinės veiklos rezultatus. Todėl neretai jis traktuojamas kaip gamybos valdymo metodas.

Gana sudėtinga ir kol kas nepakankamai išspręsta tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektais yra kompleksinės gamybos produkcijos savikainos kalkuliavimo problema. Kompleksinė gamyba yra tokia, kurioje kompleksškai perdirbama žaliava ir kur, esant vienodam technologiniam procesui, gaminama kelių rūšių produkcija (chemijos, naftos perdirbimo, spalvotosios metalurgijos ir kt.). Šios gamybos produkcijos savikainos kalkuliavimo sudėtingumas yra tai, kad čia nėra tiesioginių išlaidų, t. y. visos išlaidos į produkcijos savikainą įskaitomos netiesioginiu būdu. Kompleksinės gamybos produkcijos savikainos kalkuliavimo metodiką sąlygoja daugelis veiksnių: technologinių procesų sudėtingumas, gaminamų gimininių produktų skaičius, jų išlaidų lyginamasis svoris visose išlaidose, produktų skirstymas į pagrindinius, šalutinius ir atliekas bei kt.

Buhalterinės apskaitos teorijoje ir praktikoje taikoma keletas kompleksinės gamybos produkcijos savikainos kalkuliavimo metodų, tačiau dažniausiai naudojami trys: išlaidų atėmimo, išlaidų paskirstymo ir kombinuotas. Nereti atvejai, kada kalkuliuojama tik pagrindinės produkcijos savikaina, o šalutinės produkcijos savikaina iš viso neapskaičiuojama. Suprantama, kad tokia kalkuliavimo praktika neatitinka šiuolaikinių gamybos valdymo, kainodaros ir ūkiskaitos reikalavimų.

Kompleksinės gamybos produkcijos savikainos kalkuliavimo klausimai išsamiai išnagrinėti I. Basmanovo, V. Ivaškevičiaus, G. Kuznecovo, P. Novičenkos, A. Trusovo ir kitų autorių darbuose. Minėti autoriai teigia, kad ypač svarbu tiksliai apskaičiuoti šalutinių produktų savikainą. Tačiau šiuolaikinėmis technikos pažangos sąlygomis vis labiau išnyksta riba tarp pagrindinių ir šalutinių produktų. Todėl dėsningai kyla klausimas iš viso atsisakyti nuo produktų skirstymo į pagrindinius ir šalutinius ir visą kompleksinės gamybos produkciją traktuoti kaip pagrindinę, o atliekoms priskirti tik nepanaudotą įmonėje perdirbtą žaliavą (5, p. 111). Atsižvelgiant į tai, kad viso liaudies ūkio mastu tiek pagrindiniai, tiek šalutiniai produktai savo reikšmę yra lygiaverčiai, reiklia tiksliai apskaičiuoti kiekvieno produkto savikainą.

Tobulinant kompleksinės gamybos produkcijos savikainos kalkuliavimą, būtina kuo plačiau tiesiogines išlaidas įskaityti į konkrečių produktų savikainą. Dėl to ypač svarbu patikslinti kompleksinės gamybos išlaidų sudėtį, išskirti iš jų tas išlaidas, kurias galima tiesiogiai įskaityti į atitinkamo produkto savikainą. Be to, svarbu nustatyti išlaidų normas kiek-

vienam kompleksinės gamybos produktui. Kadangi kompleksinėje gamyboje daugelis technologinių procesų susideda iš stadijų (fazių), tai tikslinga ieškoti būdų, kaip lokalizuoti išlaidas pagal šias stadijas ir kartu taikyti fazinį kalkuliavimo metodą.

Gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo tobulinimo perspektyvos siejamos su platesniu pažangiausios skaičiavimo technikos taikymu šiame apskaitos bare. Dar „Pagrindinėse TSRS liaudies ūkio vystymo kryptyse 1976—1980 metams“ pažymėta, kad reikia „<...> vystyti automatizuotas valdymo sistemas bei skaičiavimo centrus ir didinti jų efektyvumą, nuosekliai sujungiant juos į vieningą bendravaldybinę informacijos apskaitai, planavimui ir valdymui rinkimo ir apdoravimo sistema“ (2, p. 22). Įgyvendinant šiuos nurodymus, pastaraisiais metais įvairių pramonės šakų įmonėse vis intensyviau kuriamos automatizuotos valdymo sistemos (AVS). Kuriant AVS, iškilio daug problemų dėl buhalterinės apskaitos, kaip AVS posistemo, organizavimo. Daugelio pramonės įmonių praktika parodė, kad buhalterinės apskaitos posistemyje blogiausiai sprendžiami gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo uždaviniai.

Todėl vienas iš pagrindinių mokslinių ir praktinių darbuotojų uždavinių yra iširti ir nustatyti gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo vaidmenį ir vietą AVS, išnagrinėti jų ryšius ir priklausomybę nuo kitų posistemių ir buhalterinės apskaitos posistemo skyrių (uždavinių). Šios problemos tyrimo reikšmė ypač didelė todėl, kad produkcijos savikainos kalkuliavimas yra vienas iš sudėtingiausių buhalterinės apskaitos posistemo uždavinių. Sėkmingai išsprendus šį uždavinį, įmonės vadovybė aprūpinama reikalinga informacija, kurios panaudojimas neretai padeda numatyti bendrą gamybos vadovavimo kryptį, padeda operatyviai išaiškinti susidariusias disproporcijas.

Gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo būklė didele dalimi priklauso ir nuo instrukcinės medžiagos kokybės. Technikos pažanga, spartūs socialinės ekonomikos vystymo tempai, gamybos valdymo ir planavimo tobulinimas iškelia daug metodologinių produkcijos savikainos kalkuliavimo klausimų, kuriuos reikia apibūdinti instrukciniuose dokumentuose ir spręsti artimiausiu metu. Tai pirmiausia liečia gamybos išlaidų klasifikavimo problemą, t. y. būtina patikslinti išlaidų, įskaitomų ir neįskaitomų į produkcijos savikainą, sąrašą; išspręsti diskusinius produkcijos savikainos kalkuliavimo metodų klasifikavimo ir jų taikymo klausimus; nustatyti gaminių, klasifikuojamų į kalkuliacines grupes, konkrečius požymius; parengti naują gamybos valdymo ir aptarnavimo išlaidų paskirstymo metodiką bei daugelį kitų klausimų. Visa tai reikalauja kritiškai peržiūrėti galiojančius Pagrindinius produkcijos savikainos planavimo, apskaitos ir kalkuliavimo nuostatus (1970 m.) ir parengti naujus nuostatus, atitinkančius šiuolaikinius gamybos organizavimo, valdymo ir planavimo reikalavimus. Be to, remiantis šiais nuostatais, parengti ir naujas šakines instrukcijas.

Mūsų nuomone, naujus nuostatus tikslinga būtų pavadinti „Produkcijos savikainos valdymo pramonės įmonėse nuostatai“ Juose be bendrų skyrių, tokių kaip išlaidų klasifikacija, produkcijos savikainos sudėtis ir kt., tikslinga būtų išskirti ir tokius: „Gamybos išlaidų normavimas“, „Produkcijos savikainos planavimas“, „Gamybos išlaidų apskaita“, „Produkcijos savikainos kalkuliavimas“ ir „Produkcijos savikainos analizė“ Reglamentuota gamybos išlaidų ir produkcijos savikainos normavimo, planavimo, apskaitos, kalkuliavimo ir analizės sistema padėtų visapusiškai valdyti produkcijos savikainą, jos formavimąsi, nuodugniau atskleisti savikainos mažinimo rezervus. Ndetalizuodami konkrečių skyrių struktūros, siūlytume tokią produkcijos savikainos kalkuliavimo skyriaus struktūrą: kalkuliacinių išlaidų straipsnių nomenklatūra; kalkuliavimo objektai; kalkuliavimo vienetai; kalkuliavimo metodai ir techniniai būdai; kalkulia-

cijų rūšys; tiesioginių išlaidų įskaitymas į produkcijos savikainą; netiesioginių išlaidų įskaitymo į produkcijos savikainą metodika. Tiksliau, šiame skyriuje turėtų atsispindėti visi produkcijos savikainos kalkuliavimo sistemos elementai.

Naujuose nuostatuose reikėtų atkreipti dėmesį į atskaitomybę, liečiančią gamybos išlaidas ir produkcijos savikainą. Dėl šios priežasties reikėtų kritiškai peržiūrėti 5 formos „Gamybos išlaidos“, 6 formos „Prekinės produkcijos savikaina“ ir kitų turinį. Atskaitomybės formose tikslinga būtų įtraukti duomenis apie išlaidų normų pakitimus, nukrypimus nuo normų, sąlygiškai pastovias ir kintamas išlaidas, išlaidų struktūrą ir dinamiką, taip pat produkcijos savikainos rodiklius ne tik per ataskaitinį laikotarpį, bet ir didėjančia suma nuo penkmečio pradžios. Todėl ir naujuose nuostatuose tikslinga būtų išskirti skyrių „Gamybos išlaidų ir produkcijos savikainos atskaitomybė“.

Vis plačiau taikant skaičiavimo techniką ir kuriant automatizuotas valdymo sistemas, naujuose nuostatuose tikslinga būtų išskirti klausimą dėl skaičiavimo technikos panaudojimo vedant gamybos išlaidų apskaitą ir kalkuliuojant produkcijos savikainą. Čia reikėtų apibūdinti gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo tvarką ir ypatybes taikant elektronines skaičiavimo mašinas automatizuotų valdymo sistemų sąlygomis ir naudojant perforacines skaičiavimo mašinas. Būtina išdėstyti tokius pagrindinius klausimus kaip gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo uždavinių kompleksu sudėtis, jų sprendimo tikslas; informacijos kodavimo principai; pirminių duomenų rinkimo ir registravimo organizavimas; sprendžiamų uždavinių informacinis ir techninis aprūpinimas bei kt. Pagrindiniai nurodymai nuostatuose turi būti suderinti su esamais ir rengiamais buhalterinės apskaitos mechanizavimo tipiniais projektais, su automatizuotų valdymo sistemų kūrimo ir apskaitinės informacijos apdoravimo principais.

Naujuose nuostatuose daugiau dėmesio reikėtų skirti gamybos išlaidų normavimui, nes normatyvai — planavimo, taip pat normatyvinio gamybos išlaidų apskaitos ir produkcijos savikainos kalkuliavimo metodo arba jo elementų pagrindas, gamybos išlaidų kontrolės ir analizės išeities bazė. Ne mažiau svarbu užakcentuoti ne tik gamybos išlaidų apskaitos, bet ir kontrolės klausimus pagal išlaidų rūšis.

LITERATURA

1. TSKP XXVI suvažiavimo medžiaga.— V.: Mintis, 1981.
2. Pagrindinės TSRS liaudies ūkio vystymo kryptys 1976—1980 metams.— V.: Mintis, 1976.
3. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios.— 1980 m. balandžio 10 d., Nr. 10.
4. Бородин А. С. Учет издержек производства в системе хозяйственного расчета.— Киев: Вища школа, 1975.
5. Ивашкевич В. Б. Проблемы учета и калькулирования себестоимости продукции.— М.: Финансы, 1974, с. 48—60.
6. Ивашкевич В. Б. Калькулирование себестоимости продукции в отраслях промышленности.— Казань: КГУ, 1974, с. 17—18.
7. Миневский А. Учет и анализ производственных затрат в промышленности.— М.: Финансы, 1966.
8. Стуков С. А. Учет и хозрасчет в промышленности стран СЭВ.— М.: Финансы, 1979.
9. Чумаченко Н. Г. Учет и анализ в промышленном производстве США.— М.: Финансы, 1971.
10. Kupfernagel E., Polaschewski E., Reich M. Kostenrechnung der Industrie. Verlag Die Wirtschaft.— Berlin, 1968, S. 59—72.
11. Olariu C. Studiul costurilor. Teoria, calculata si informatia costurilor. Editura didactica si pedagogica.— Bucuresti, 1971, s. 57—58.
12. Parisz L. A. Koltsegelszamolas es onkolitserszamitas ugyvitelgesi tese.— Budapest. Mark Karoly Kozgazdasagtudomanyi egejetem. 1971, s. 7—11.

13. Тотев Т., Спасов Д., Памукчиев М. Общая теория на счетоводната отчетност и счетоводство на народно стопанските отрасли.— София: Варна, 1972.
14. Tretina F., Bača J. Učenie v prumyslovem podniku. (Zaklad Učenievi).— Praha, Statní pedagogické nakladatelství, 1973.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Buhalterinės apskaitos katedra

Redakcinei kolegijai įteikta
1983 m. birželio mėn.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕТА ЗАТРАТ НА ПРОИЗВОДСТВО И КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ

И. МАЦКЕВИЧЮС

Резюме

В статье показана необходимость повышения роли учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции, усиления его информационных и контрольных функций, действенности и эффективности в системе управления и руководства производством.

В современных условиях хозяйственного механизма особое внимание должно быть уделено следующим направлениям совершенствования учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции: 1) совершенствованию классификации производственных расходов; 2) повышению эффективности нормативного метода учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции; 3) совершенствованию методик калькулирования себестоимости продукции комплексных производств; 4) более широкому использованию современной вычислительной техники в учетно-калькуляционных процессах; 5) улучшению качества инструктивно-методических материалов. В статье по этим направлениям содержится ряд предложений по совершенствованию учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции.